

Eckhart Ferenc történelmi munkássága – historiográfiai vázlat¹

Tanulmányom fő célkitűzése, hogy általa a 20. századi magyar történetírásban meghatározó szerepet játszó Eckhart Ferenc (1885–1957) történelmi munkásságának értelmezését elősegítő kereteket alkossak meg, valamint hogy azonosítsam annak fajsúlyosabb kérdéseit. Historiográfiai² szempontból közelítem meg a kérdést, tehát nem életrajzi összefoglalót próbálok írni, de teljességre sem törekedtem. Kiragadott problémákra, csomópontokra igyekszem koncentrálni: ez a főbb művek és a kortárs recepció tárgyalását jelenti, de a történelmi életművéről egy bizonyos – meglehetősen vázlatosan kifejtett³ – összképet is próbálok kialakítani. Külön vizsgálódási pontot jelent a kapcsolati háló, amelyhez többek között Eckhartnak a *Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattárában* fennmaradt hagyatéka (levelezések, feljegyzések, önéletrajzok, fennmaradt kéziratos munkák) szolgált forrásbázisként. A hagyatéknemcsak a más tudósokkal fenntartott kapcsolatokról nyújthat információkat, de Eckhart nézeteinek alakulásáról, egy-egy mű keletkezéséről is adalékokat szolgáltat, amelyek jelentősen árnyalják a nyomtatott források olvasatát. A kéziratos hagyatéknagyobb részét még nem tették módszeres kutatás tárgyává, pedig a különböző elméleti, bibliográfiai feljegyzések, el nem készült tanulmányok töredékei betekintést nyújtanak a történelmi infrastruktúrájába.⁴ A fent taglalt kérdéseket szem előtt tartva, általában kronológiai sorrendben haladva egy-egy főbb probléma köré csoportosítom a vizsgálódást. Eckhart Ferenc életműve jó alkalmat nyújthat historiográfiai paradigmák bemutatására és interpretációjára. Az értelmezésnek komoly tétje van, többek között azért, mert a jog- és alkotmánytörténetek számára is fontos Eckhart Ferenc iskolateremtő tevékenysége, helyének kijelölése és értékelése a jogtörténetírásn belül.⁵ Ezen kívül természetesen a historiográfia számára is tanulságos témáról van szó, hiszen Eckhart két világháború között kibontakozó jogtörténelmi iskolája a szellemi történet, társadalomtörténet magyar történetírásban megjelenő alakjainak, pozícióinak felmérésére, a történetírás újabbban sokat vizsgált „nemzeti” jellegére is jó példa lehet.

(*Eckhart pozíciója dualizmus kori történelmi diskurzusokban*⁶) Eckhart Ferenc első két jelentősebb értékelése *A magyar királyi adózás története 1323-ig* és az egyes részeiben magyarul, de teljes szöveggel németül publikált *Die glaubwürdigen Orte Ungarns im Mittelalter* címmel jelent meg. A történelmi ebben a korszakban több kisebb tanulmányt írt genealógiai, közigazgatástörténelmi témákban, okleveleket adott ki és számtalan recenziót közölt a *Századok*, *Történelmi Szemle*, *Turul* és a *Levéltári Közlemények* hasábjain. Jelentős történetíró vitákhoz is hozzászólt, illetve érintett volt bennük: Erdélyi Lászlóval összetűzésbe került a középkori királyi hatalom megítélésének kérdésében, ezen kívül állást foglalt a korszak osztrák és magyar történelmszemléinek összecsapásaiban, védelmébe vette Szekfű Gyulát a Rákóczi-botrány⁷ idején, miközben visszatérően reformokat sürgetett a történetírás különböző területein.

Az aradi születésű, katolikus vallású Eckhart tanulmányi eredményei és némi támogatás következtében 1904-ben felvételt nyert a korszak elitképzőjébe, a *Báró Eötvös József Collegium*ba. Történelem és latin voltak a fő szaktárgyai, hagyatékában fellelhető leckekönyvei szerint Marczali Henrik, Fejérfataky László és Békefi Remig

köztörténeti, forráselemző és művelődéstörténeti óráit látogatta legtöbbször, kitűnő eredménnyel. Foglalkozott történeti segédtudományokkal, de áthallgatott a jogi karra is.⁸ Ennek az időszaknak a terméke első, nyomtatásban megjelent műve, amely a bölcsész-doktori értekezése volt és a középkori királyi adóztatást vizsgálta, vámtörténeti kutatásokkal kiegészítve. A könyv az eckharti jogtörténeti koncepcióban döntő szerepet játszó patrimonialis királyság elméletére épült, amely szerint az uralkodó hatalma öröklött magángazdaságán nyugodott, a hatalom közjogi és magánjogi funkciói tehát nem váltak el egymástól. A historikus elemzésében a király abszolút jogkörének köszönhetően számos adót vehetett ki, akár országosan is.⁹ Míg Domanovszky Sándor a társadalomtörténeti kérdésvetések jogosságát és a forráskutatói érdemeket kiemelve elismerően nyilatkozott¹⁰ művéről, Hóman Bálint pedig Eckharthoz hasonlóan ábrázolta¹¹ a középkori magyar társadalmi és adózási viszonyokat, Erdélyi László vitatta elméletét. Erdélyi a királynak fizetett országos, alanyi jogon járó adókat inkább földesúri járadékoknak tartotta, ami hűbéres elvek érvényesülése okán, földesúri jogcímen járt a királynak, mint bármilyen földbirtokosnak. Eckharttal és Hómannal ellentétben úgy gondolta, hogy a királyi adószerzés (illetve inkább földbér) hatóköre számos intézmény, így az egyház birtokaira nem terjedt ki.¹² Az ezt követő szembeállásról (ami a Tagányi Károly és Erdélyi közötti vitában csúcspontot képez) elmondható, hogy Eckhart, Hóman és Tagányi nagyobb szerepet tulajdonítottak az európai analógiák magyarázóerejének, a királyi törvényekben foglalt rendelkezések megvalósulását tesztelő oklevelek vizsgálatának, mint a vita eredményeképp elszigetelődött Erdélyi.¹³

A vitához már egy új pozícióból szól hozzá Eckhart, ekkor (1913) ugyanis már egy ideje Bécsben élt. Budapesti tanulmányai után egy szemesztert Berlinben töltött külföldi ösztöndíjjal, három szemesztert pedig Bécsben (1910–1911) az *Institut für Österreichische Geschichtsforschung* külsős tagjaként.¹⁴ Egy önéletrajzában leginkább Alfons Dopsch gazdaság- és alkotmánytörténészt és Oswald Redlich középkorászt emelte ki, akiktől ezen éveik során a legtöbbet tanult.¹⁵ 1911. július 19-én kinevezték gyakornoknak a *Bécsi Udvari Kamarai Levéltár* állományába: ettől az időponttól kezdve egészen 1929-ig Eckhart változó állásban, de folyamatosan Bécsben dolgozott és élt. A következőkben bemutatott művei kapcsán az életrajzi kontextust egy teljesen új szellemi környezet, forráskutatási lehetőségek és lakhely jelenti.

A már említett adótörténeti könyve mellett fontos kiemelni közigazgatástörténeti szempontból a hiteleshelyekről szóló 1914-es munkáját: ebben egy sajátos magyar jogintézmény felé fordult, ugyanis a témában új tudományos és nemzeti értékeket látott.¹⁶ A kortárs centralista osztrák történészek és közjogászok (Friedrich Tezner, Gustav Turba) érveivel szemben Hóman Bálint és Áldásy Antal is méltatták Eckhart munkásságának ilyen üzenetet közvetítő tartalmát recenziókban, hiszen szerintük e speciális magyar jogintézmény története fontos tudományos érv lehet a magyar jogfejlődés önállóságát kétségbe vonó külföldi szerzőkkel szemben.¹⁷ A Szekfű Gyula mellett írt, német és osztrák tudományos közeg számára készült állásfoglalásából kiderül, hogy Eckhart nem volt rest politikai kérdéseket is érintő problémákhoz hozzászólni, főleg ha a bizalmas barátja ügyeiről volt szó.¹⁸

E rövid áttekintés után érdemes kiemelni még, hogy a pályakezdő Eckhart olyan történészekkel tartotta leginkább a kapcsolatot, akik gazdaságtörténettel és társadalomtörténettel foglalkoztak, továbbá a jog- és alkotmánytörténeti kérdéseket társadalomtörténeti alapon közelítették meg. 1912-ben jelent meg Szekfű Gyula *Serviensek és familiárisok* című munkája, amelyről Eckhart visszatérően úgy írt, mint számára lelkesítő és példaértékű műről.¹⁹ Az idősebb generáció közül Tagányi Károly neve fontos a

kapcsolatrendszerben, aki összehasonlító jellegű jogtörténeti, valamint gazdaság- és társadalomtörténeti írásokat publikált és jelentős hatást gyakorolt Eckhart-ra, ami leginkább a szláv jogi analógiák és a népi jogszokások kutatásának programjában nyilvánult meg.

(*Eckhart gazdaságtörténeti nézetei*) Jelen alfejezet középpontjába a történész Habsburg gazdaságpolitikát taglaló 1922-es könyvét, annak előtanulmányait és marxista interpretációit helyezem.²⁰ Eckhart már korábban foglalkozott vámtörténettel, hiszen korábban tárgyalt 1908-as könyve adótörténet mellett egy a középkori vámügyekkel foglalkozó fejezetet is tartalmazott, de figyelemmel kísérte Domanovszky Sándornak a harmincadvám kialakulásáról szóló akadémiai székfoglalóját is.²¹ A Habsburg gazdaságpolitikáról először 1915-ben írt hosszabban, amikor Rudolf Sieghart bécsi bankár könyvét ismertette és vitatta a Századokban. Sieghart szerint Mária Terézia kettős vámrendelete valóban hátrányosan érintette a magyar iparfejlődést, ám mindegyre szükség volt a rendek adó- és vámmentességének pótlására, s végeredményét tekintve mindkét fél jól járt ezzel a „munkamegosztással” – a vámkérdés történetével kapcsolatban egyébként ez egy általános osztrák történetírói értelmezés volt akkoriban.²² Eckhart ezzel az állásponttal szemben úgy vélte, hogy a rendek ugyan valóban felelősek voltak adómentességük és kiváltságaik iránti ragaszkodásuk miatt, de a Habsburg gazdaságpolitika végeredményben sokkal inkább okolható az elmaradott fejlődésért, ráadásul előbb csak a magyar félre, 1918 után pedig az osztrákokra nézve is káros következményekkel járt.²³ A vámpolitika eredményeképp Ausztria gazdasági fejlődése túlságosan rá volt utalva a mezőgazdasági termékek behozatalára a 18. századtól egészen az 1918 utáni időkig – utóbbi tézisével arról, hogy a vámpolitika a kortárs Ausztria fejlődését is károsan befolyásolta, főleg 1920-as, kevésbé ismert és aktuális témákat taglaló cikkeiben fejtette ki, amelyekben a népszövetségi kölcsön felvétele mellett érvelt a szerinte kedvező osztrák példa alapján.²⁴

A Habsburgok magyar iparfejlődést gátló gazdaságpolitikájáért félig a rendek kiváltságaikhoz való ragaszkodása és a motiválatlan magyar jobbágyság alávetettsége, félig pedig a Habsburg intézményi, személyes harcoknak a szabadkereskedelemre nézve kedvezőtlen kimenetele volt felelős. Eckhart a balanszírozás ellenére mégis a Habsburgokat nevezte meg,²⁵ mint a magyar kapitalista szellem kialakulásának legfőbb akadályait, bár a historikus nem elsősorban nemzeti ellentétekkel vagy a Habsburgok magyarellenességével magyarázta a történetek alakulását. Szekfü Gyula²⁶ és Paulinyi Oszkár pozitívan ítélték meg Eckhart művét, jöhet Paulinyi szerint a Habsburg gazdaságpolitika nemcsak a magyar jellemtől szerinte is idegen kapitalista szellem kialakulásának megakadályozásáért, hanem a már meglévő vállalkozói hajlam elsorvasztásáért is felelős volt.²⁷ 1922-es művének megírására érezhetően hatott Gustav Schmoller, Otto Hintze, Werner Sombart és a Habsburg gazdaságpolitikát gyarmatosításként értékelő *Gazdaságtörténelmi Szemle* magyar történészeinek szemlélete. Schmoller a gazdaságpolitikát tartotta lényegesnek, Hintze az intézmények ebben játszott szerepét, míg Sombart a „kapitalista szellem” történeti alakulását kutatta. Eckhart gazdaságtörténeti elbeszélésének rendkívül fontos eleme volt a magyar „vállalkozói szellem” feltételezett hiányának boncolgatása, a kapitalizmust viszont Sombarttal ellentétben nem kultúrpszichizista pozícióból szemlélte, hanem a kortárs magyar társadalom számára elérendő modernizációs célnak tartotta.

A Habsburg-gyarmatosítás tézise ellenére a magyarországi marxista történetírás számára később nem volt elfogadható teljesen az eckharti koncepció: ez a tény jól mutatja, hogy az egyes gyarmat-diskurzusok között nem csupán folytonosságok, de eltérések is felfedezhetők. A marxizmus szerint a polgári demokratikus forradalmat követi

a szocialista forradalom, amint a polgárság vezető szerepét átveszi a munkásosztály. Ugyanakkor a történész 1848 előtt semmilyen mértékben nem írt polgári, kapitalista fejlődésről, sőt a magyar társadalom felépítését 1848-ig döntően középkorinak vélte. Révay József, Nagy István és Sándor Pál elismerésük kifejezése mellett elsősorban ezért kritizálták²⁸ az 1922-es Eckhart-könyv posztumusz megjelent folytatását, amely immár 1780-tól kezdve 1815-ig fejtegette a Habsburg gazdaságpolitika történetét.²⁹

Annak ellenére, hogy Berlász Jenő utólag Eckhart gazdaságtörténeti munkásságának jelentőségét annak jogtörténeti tevékenységével azonos jelentőségűnek nevezte,³⁰ elsősorban az alkotmány- és jogtörténet terén beszélhetünk iskolaalapításról és európai színvonalról, ráadásul a történész az 1920-as években egyre inkább jogtörténeti katedrára készült és így más jellegű kutatásaira kevesebb ideje maradt.³¹

(Egy új alkotmány- és jogtörténeti iskola kibontakozása – az Eckhart-vitától az alkotmány- és jogtörténeti szintézisig) Eckhart alkotmány- és jogtörténeti iskolájának érdekeit különösen a Timon Ákos nézeteit magukévé tevő közjogászokkal és jogtörténészekkel szemben lehet értékelni. Bár a magyar történetírás képviselői általában elutasították Timon felfogását az időtlenített Szent Korona-tanról és a közjogi magyar géniusz létéről, átfogó és nyíltan polemikus program kidolgozásáig a jogtörténészként fellépő Eckhart jutott el közülük, elsősorban alapkutatásainak, a kurrens alkotmánytörténeti eredmények és módszerek alkalmazásának, továbbá a szerzett intézményi pozíciójának köszönhetően.³² Több, Timon nézeteit közvetve bíráló jogtörténeti témájú írást publikált az 1920-as években, a budapesti magyar alkotmány- és jogtörténeti tanszék elnyerésére pedig már régóta törekedett, hiszen a közjogászok gondolataival szembeni kritika hatásos kifejtését egy ilyen volumenű intézményi háttér jelentősen segítette. Klebelsberg Kuno támogatásával 1929-ben nevezték ki a Király János távozásával megüresedő pozícióba, szellemtörténetre és társadalomtörténetre építő jogtörténeti programját ilyen környezetben hirdette meg 1931-ben.³³ Programtanulmányának főbb gondolatai szerint az alkotmány- és jogtörténetet szellemtörténeti, társadalom- és gazdaságtörténeti alapra kell helyezni, továbbá az idegen hatások által nagyban befolyásolt alkotmány helyett a magánjogra és az alsóbb néprétegek jogszokásaira kell koncentrálni az „igazi” nemzeti jogélet megismerése végett. Eckhart szerint a király személyétől elváló korona szimbolikáját tartalmazó Szent Korona-eszmék rendi ideológiák termékei voltak, és a hasonló társadalomfejlődésen keresztülment lengyel és cseh alkotmánytörténetben is megtalálható a király hatalmának korlátozása, vagy annak igénye a rendek részéről. Az alkotmány jellege koronként változott: a korai Árpádok idején az alkotmány partimoniális, a rendek idején duális természetű, tehát olyan modern államszemélyiségről nem lehet beszélni a magyar alkotmánytörténetben, mint amilyen Timon megosztott közhatalmon nyugvó, modern államszemélyiséget feltételező és organikus Szent Korona-tana volt.

A tanulmány hatalmas vitát gerjesztett: a sajtóban pl. Milotay István, Kálnoki Bedő Sándor, Balla Antal, Ugron Gábor támadták, az országházban Zsitvay Tibor szólalt fel Eckhart ellen. Néhány közjogász külön könyvet vagy vitairatot tett közzé, ezek közül Molnár Kálmán, Tomcsány Móric, Kérészy Zoltán és Egyed István közjogászok említettek: ők a korok felett álló és sajátos magyar közjogi szellem létezése, továbbá a király és nemzet között megosztott közhatalmat jelképező Szent Korona-tan időtlensége és egyedisége mellett érveltek és a cseh, lengyel párhuzamok felvetését élesen elítélték. Kiálltak azonban Eckhart mellett Károlyi Árpád és Angyal Dávid, jöllehet az általuk kritikusan kezelt szellemtörténet helyett adatok kutatására és kritikájára, nem „szélel bélelt szintézis”-re buzdították volt bécsi kollégájukat. Az Eckharttal jó kapcsolatot

ápoló Domanovszky Sándor és Mályusz Elemér a Századokban keltek a megtámadott történezs védelmére, kihangsúlyozva az európai szemlélet érvényességét és a párhuzamos társadalmi, jogi fejlődés vizsgálatának szükségét.³⁴

A viták során gyorsan kimerült az Eckhart által hangoztatott „*Több szellemtörténetet a jogtörténetbe!*” jelszó ereje, hiszen közjogász vitapartnerei is egyetértettek ezzel a fel-szólítással és a megtámadott történész ellen fordították, mert szerintük a szellemtörténet inkább a korok felett álló magyar közjogi szellem kutatására kell, hogy irányuljon.³⁵ Így Eckhart a szellemtörténet mellett a professzionalizmus érvanyagával (forráskritika, adatgyűjtés, történeti/historista szemlélet) szállt szembe vitapartnereivel és hangsúlyozta az „adatokra támaszkodó” jogtörténet szükségességét, továbbá – a nemzetietlenség vádjának elhárítása végett – a szellemtörténet nemzeti jellegét.³⁶ Az 1931-es vita fő kérdései az alkotmánytörténet körül forogtak, ebben a témában pedig – közjogász vitapartnereivel szemben, akik legfeljebb törvények szövegeire hivatkoztak kritikátlanul és nem foglalkoztak a történeti kontextussal – Eckhart volt a szakmailag jártasabb, hiszen ő ismerte a cseh, lengyel, angol, svájci, osztrák és német alkotmánytörténeti kutatások eredményeit, továbbá eredeti forráskutatások végzésére is messzemenően alkalmasabb volt. Mindezt figyelembe véve nem meglepő, hogy a történettudomány korabeli képviselői Eckhart mellett érveltek a vitában.

A heves viták ellenére Eckhart megtartotta intézményi pozícióit és a következő évtizedben az alkotmány- és jogtörténet modernizálásán dolgozott növekvő számú tanítványaival. Az „Eckhart-iskola” kiemelkedő tagjai a Prágában és Bécsben tanuló Murarik Antal, valamint a londoni ösztöndíjas Bónis György voltak. Míg Murarik a társadalom- és intézménytörténeti szempontokat érvényesítette³⁷ hangsúlyosabban, addig Bónis a néprajzi és szociológiai megközelítés mellett szállt síkra.³⁸ A tanítványok sorai közt említhető még a korán elhunyt Szoika Kamill, valamint a később más pályát választó Hegedűs Géza.³⁹ Az iskola tekintélyét jól mutatja, hogy a kezdetben Illés József szemináriumán tanult Degré Alajos is később ide sorolta magát.⁴⁰

Eckhart egyik legjelentősebb műve, *A szentkorona-eszme története* 1941-ben jelent meg és az 1931-es vitákból nőtt ki, azokra reagált. A mű fő üzenete szerint különbséget kell tenni a Szent Korona-tan és Szent Korona-eszme között, mert a korábban mitizált Szent Korona-tan a folyamatosan alakuló Szent Korona-eszmének mindössze egy meghatározott térben és időben (Werböczy kora) kialakult változata volt. Ráadásul az először a Tripartitumban megjelenő organikus koronatagság nem is felelt meg a Szent Korona-tan kifejezés tartalmának, hiszen nem vont maga után a király és a nemzet között megosztott közhatalom eszméjét – Eckhart fogalomhasználata (az 1941-es könyvben még Szent Korona-tannak nevezte Werböczy elméletét, a háború után ez már nem fordult elő) saját eredményei tükrében ekkor még következtelen, vagy inkább – a korábbi viták miatt – elővigyázatos, óvatos. A történész mondanivalója szerint a Szent Korona-tan csak a dualizmus korában alakult ki, hiszen Werböczyt döntően még a koronatannak ellentmondó rendi alkotmányos szemlélet jellemezte. Ráadásul Eckhart nem csak Timonnal vitázott ebben a tekintetben, hanem a kortárs történészek egy részével, így Hóman Bálinttal és Bartoniek Emmával, akik vagy sokkal korábban tartották a tan keletkezését, vagy lényegében nem tettek különbséget a tan és eszme között.⁴¹ A Szent Korona-eszme Eckhart szerint annak megfelelően alakult, hogy milyen társadalmi csoportok mekkora szerepet játszottak a király mellett az „alkotmányban”, az okleveleket kiállító kancellária és hiteleshelyek milyen körökben és milyen formában tudták az eszmét terjeszteni, vagy a király hatalmát mekkora birtoktest támogatta. A könyvnek erős ideológiai tartalma is volt, ugyanis a Szent Korona-eszme

egyfajta birodalmi gondolatot is megtestesített, amennyiben a történelmi Magyarország népeit (akiket Eckhart meglehetősen anakronisztikusan „állampolgároknak” nevezett) és területeit szimbolikusan vagy ténylegesen összekötötte a magyar korona iránti hűség.

Eckhart Ferenc 1931-es programjának megvalósulását az 1941-es könyvében kívül az 1946-os alkotmány- és jogtörténeti szintézise jelentette, amely az addigi alkotmánytörténeti és közjogi összefoglalókkal ellentétben alaposan vizsgálta a joggal párhuzamosan alakuló társadalmi, gazdasági és intézményi kereteket, a Szent Korona-tanról pedig már alig esett szó benne, ahogyan Werbőczy alakját sem állította középpontba.⁴² Az egyetemi előadásából kinőtt mű újdonsága különösen akkor szembeszökő, ha a vitapartner Egyed István 1943-ban megjelent, államközpontú – illetve náciellenes üzenetet tartalmazó⁴³ – alkotmányjogi szintéziséhez hasonlítjuk.⁴⁴

(A Századok és a Magyar Történelmi Társulat élen⁴⁵) Miután Hajnal Istvánt azzal a váddal illették, hogy szerkesztősége idején akaratlanul is utat enged a szélsőjobboldali eszmék terjedésének, 1943-ban Eckhart Ferenc vette át a Századok szerkesztőségét, és 1944 végéig megtartotta ezt a pozícióját.⁴⁶ Helyettes szerkesztője a gazdaság- és társadalomtörténész Berlász Jenő volt, aki 1945-től egyedül folytatta a lap szerkesztési munkálatait.⁴⁷ Az új főszerkesztő beköszöntője leginkább praktikus megfontolásokat ajánlott a cikkeket beküldők figyelmébe: igyekezzenek röviden, érthetően, tárgyilagosan, a túlzásba vitt polemikus hangvételt mellőzve, a magyar történelemre koncentrálni.⁴⁸ A történettudomány minden ágát érvényre kell szerinte juttatni, de azért ezzel együtt megjegyezte, hogy a „szellemi okok” a legfontosabbak a történelemben.⁴⁹

Eckhart 1946–47-ben a jogi kar dékánja, 1946 és 1949 között pedig a *Magyar Történelmi Társulat* elnöke volt. Elnöki megnyitó beszédében borúsán szemlélte a jelent, de próbált példaképeket állítani hallgatósága és olvasói számára. Eckhart történelemszemléletére nézve jellemzőnek tartom, hogy miket emelt ki az elődök programpontjaiból. A Társulat indulási szakaszában (19. század) a forrásgyűjtésekre és azok szakszerű publikálására való törekvés lelkesítette akkoriban a történetírókat.⁵⁰ Horváth Mihálynak a tízéves jubileum idején elhangzott beszédéből a vándorgyűlések által gyűjtött források jellegéről mondtakra koncentrált, ugyanis az így nyert anyag szerinte „kiegészítette történetírásunk eddigi forrásait, amelyek csak a politikai és nemzetközi életre, a harcok és forradalmak eseményeire vonatkoztak, olyan adatokkal, amelyek a mindennapi életről, a társadalmi és műveltségi viszonyokról adtak tájékoztatást.”⁵¹ Klebelsberg Kuno szervezőtevékenységéről elismerően írt, mert szerinte a történészeket kollektív munkára tudta ösztönözni és ráirányította a figyelmet a 18–19. századi források fontosságára, s különösen „arra, hogy a jobbágyság történetére vonatkozó anyag csaknem teljesen ismeretlen abból az időből, amikor, mint tudjuk, a királyi hatalom felkarolta a jobbágyság ügyét, hogy azután azt Ferenc idejében elejtve, a liberális ellenzék vegye pártfogásába.”⁵² Előnyösnek és követendőnek értékelte a Századok két világháború közötti szempontjait is: „Domanovszky Sándor, majd Hajnal István szerkesztésében a politikai, történeti cikkek helyét jórészt alkotmány-, gazdaság-, művelődés-, majd társadalomtörténeti cikkek foglalták el.”⁵³ Ezek után nem lehetett kétséges, hogy Eckhart milyen irányelvek szerint képzelte el a magyar történetírás vezető folyóiratának arculatát: politikátörténet helyett társadalomtörténet álljon továbbra is a középpontban.

(A jobbágysággal kapcsolatos kutatásokról⁵⁴) A legkevésbé talán Eckhart jobbágysággal kapcsolatos kutatásai ismertek, ugyanis ezek nyomai gyakran csak a kéziratok hagyatékában maradtak fenn. Eckhart Gaál Jenő közgazdásztól az MTA nevében már 1928-ban

megbízást kapott a magyarországi jobbágyság 18. század végi, 19. század eleji jog- és gazdaságtörténetének megírására, amely feladatot egyébként el is vállalta.⁵⁵ Említhető még egy levélváltás Eckhart és Fabinyi Tihamér között, ami 1943-ban történt. Fabinyi a *Pázmány Péter Egyetem Magyarágtudományi Intézetének* nevében írt Eckhartnak, hogy javasoljon nemzeti jogtörténeti témákat, amelyekre pályázatokat lehetne kiírni, s így a magyarság lelki alkatának megismerését elősegíteni. Eckhart válaszában részletes programot írt le és a népi jogszokások gyűjtésének beindítását javasolta a néprajzi vizsgálatok nyomán. Szabó Istvántól szerzett értesüléseire hivatkozva közölte, hogy jobbágyok által írt végrendeleteket lenne érdemes kutatni családi levéltárakban, mivel ezzel a földesúr-jobbágy viszonyhoz fontos adalékokat lehetne nyerni.⁵⁶ Érdemes még megjegyezni, hogy erre vonatkozó, töredékes megjegyzései alapján Eckhart a magyar társadalomfejlődést egy kelet és nyugat közötti átmenetként⁵⁷ értékelte, hiszen szerinte a jobbágyok röghöz kötése keleten, vagy akár Poroszországban sokkal erőteljesebben és következetesebben megvalósult, mint a Magyar Királyságban.⁵⁸ Bár a történész folyamatosan gyűjtötte a vonatkozó dokumentumokat és irodalmat, jogtörténeti kinevezése és az ezt kísérő heves viták azonban más irányba terelték kutatásait, tehát sokáig mindössze nemzeti és tudományos program maradt az alsóbb társadalmi rétegek jogéletének kutatása. A program végül – akkoriban persze már meglehetősen más retorikával – részben az 1950-es évekbeli publikációban valósult meg a Habsburg jobbágypolitika és a földesúri büntetőbíráskodás vizsgálatában.⁵⁹

(Marxista kritikák és elszigetelődés) Az 1946 utáni időszakot tárgyaló fejezetben két nagyobb polémiára érdemes kitérni. Eckhartot 1848-ról írott munkájáért⁶⁰ Sándor Pál reakciónak és klerikálisnak minősítette, hiszen nem emelte ki a gerilla-hadviselés fontosságát és Táncsis Mihály szerepét, továbbá Kossuth helyett inkább Széchenyi pártját fogta.⁶¹ Sarlós Márton 1955-ben a jogi karon számonkérte a szellemtörténet haladónak való minősítését egy olyan, joghallgatóknak szánt egyetemi tankönyvben, amelyet a történész Bónis Györggyel együtt írt.⁶² A felelősségre vonásból 1955-ben hatalmas összetűzés lett a jogi karon belül, ahol számtalan jogtörténész pró és kontra felszólalt. A többek között Eckhart, Bónis, Sarlós Márton és Székely György által elmondott, gyakran önéletíráshoz hasonló jellegű és értékű beszédek a szellemtörténetre, annak megítélésére és szerepére irányultak. A vitában a szellemtörténeti jelzöt sikeresen áthárították Eckharttól Bónis Györgyre. Eckhart védőbeszédében⁶³ úgy próbálta bemutatni 1931-es tanulmányát, hogy a szellemtörténeti irányzat követését soha nem gondolta át komolyan. Szembeállította a filológiai módszert a szellemtörténettel, ami lehetővé tette, hogy az uralkodó diskurzus számára határesetnek számító „polgári pozitivistá” tudós képét közvetíthesse magáról.

(Európai alkotmány- és jogtörténet) A Történelmi Társulat élén működő Eckhart politikai okokból történt leváltása (1949) a magyar történetírás szempontjából is szimbolikus jelentőségű volt és ebben a tekintetben korszakhatárként értékelhető, hiszen a historikus egy olyan történészi csoporthoz sorolható, amely a dualizmus idején kezdte pályafutását és a két világháború közötti időszakban teljesedett ki igazán. Eckhartnál a társadalomtörténeti érdeklődés az életmű egyik leginkább folytonos eleme. Emellett végig megfigyelhető a professzionális történész eszköztárának tisztelete (forráskutatás és forráskritika, forrásközlés, adatgyűjtés és ezek alapján tények rögzítése, a historizmus pártolása a közjogászok esszencializmusával szemben) és a rokntudományokkal kooperáló, új forráscsoportokat bevonó, elemző jellegű társadalom- és gazdaságtörténet

művelésének kívánalma – jöllehet ez utóbbi törekvéseit, programpontjait tanítványai néhol sokkal jobban kiteljesítették.⁶⁴ Emellett, bár vitában állt a Timon-iskola közjogi nacionalizmusával, kortársaihoz hasonlóan alapvetően nemzeti szempontú történetírást művelt, és ez az ideológia meghatározta történészi munkásságát. Értve ezen azt, hogy a történettudományos tevékenység részének tekintette a „nemzetnevelői” feladatokat is, tehát a múltat nemcsak „önmagában” akarta megismerni, hanem általa a jelen befolyásolására is törekedett. Történeti témáira egyben nemzeti sorskérdéseként is tekintett, és hitt a politikailag felfogott magyar nemzet kontinuitásában, amely folytonosság megkonstruálását és közvetítését a történész feladatának tartotta.⁶⁵

JEGYZETEK

- 1 A tanulmány a Magyar Történelmi Társulat fennállásának 150. évfordulójára hirdetett tanulmány-pályázat (2017) első helyezettje, amelyet kisebb módosításokkal közlök. Írásom egyben egy előkészületben lévő, Eckhart történészi munkásságának főbb kérdéseit tárgyaló könyv vázlatául is szolgál.
- 2 Historiográfia alatt a múlttól folyó diskurzus bemutatását, elemzését, értékelését értem. *Romsics Ignác: Clio* bővületében. (Magyar történetírás a 19–20. században – nemzetközi kitekintéssel.) Bp., 2011.; *Erős Vilmos: Modern historiográfia. (Az újkori történetírás egy története).* Bp., 2015.
- 3 Összefoglalásomban nem érintem például Eckhart bécsi levéltárosi működését, a szellemtörténethez való viszonyát, a román történetírással folytatott vitáit, vagy a személyiségbeli kvalitásait, jöllehet ezek a témák egy későbbi szintézis elkészítéséhez szintén nagy fontosságúak, a történész emberi oldalát előtérbe állító antropológiai fordulat miatt pedig aktualitással bírnak.
- 4 Leon J. Goldstein megkülönböztetett szuperstruktúrát és infrastruktúrát a történetírás tekintetében. A szuperstruktúra a mindenki számára látható történészi termék (például egy elkészült könyv szövege), míg az infrastruktúra olyan szellemi tevékenységek sora, amelyek segítségével az készült. *Leon J. Goldstein: Historical Knowing.* Austin & London 1976. 140–141.
- 5 *Rác Lajos: Eckhart Ferenc (1885–1957).* In: Magyar jogtudósok 1. kötet. Szerk. Hamza Gábor. Bp., 1999. 105–136.; *Mezey Barna: Utószó.* In: Eckhart Ferenc: Magyar alkotmány- és jogtörténet. Szerk. Mezey Barna. Bp., 2000. 407–437.
- 6 *Törő, László Dávid: Eckhart Ferenc történészi munkássága a dualizmus idején.* ACTA UNIVERSITATIS DEBRECENIENSIS SERIES HISTORICA 25. (2017) 84–98.
- 7 *Dénes Iván Zoltán: A történelmi Magyarország eszménye.* (Szekfű Gyula, a történetirő és ideológus.) Bp., 2015. 94–140.
- 8 *Eckhart Ferenc* leckekönyvei, egyetemlátogatási igazolásai és középiskolai tanári diplomája. MTA Könyvtárának Kézirattára (MTA KK). Ms 5614/1-8.
- 9 „*A király magánbirtoka és közjogi állásából folyó hatalma, melyet az ország felett gyakorol, még nincsenek e korban el választva. A király mint kifejtettük, az egész országot tulajdonának tekint (dominium naturale), mely neki, mint birtokosnak, szolgálattal tartozik.*” *Eckhart Ferenc: A magyar királyi adózás története 1323-ig.* Arad 1908. 44–45.
- 10 *Domanovszky Sándor: A királyi adózás története Magyarországon 1323-ig.* Írta Eckhart Ferenc. Arad, 1908. Századok 43. (1909) 5. 435–437.
- 11 *Hóman Bálint: Az első állami egyenes adó.* (Adalék az európai adótörténethez) Történeti Szemle 1. (1912) 161–184.
- 12 *Erdélyi László: Az első állami egyenes adó elmélete.* Kolozsvár, 1912.
- 13 Erdélyi például fontosnak tartotta az Aranybulla forrásértékét társadalomtörténeti szempontból, míg Eckhart azért nem tartotta jelentősnek, mert annak pontjait az oklevelek tanúsága szerint a királyok ritkán tartották be. Eckhart egy 1913-ban írt recenziót leszámítva nem vett részt nyíltan a Hóman, Tagányi és Erdélyi között zajló polémiában. A vitához ld.: *Hóman Bálint: Adó vagy földbér? Századok (1913) 189–202.*; *Eckhart Ferenc: Erdélyi László: Az első állami egyenes adó elmélete.* Történeti Szemle 2. (1913) 439–442.; *Tagányi Károly: Válasz dr. Erdélyi László megjegyzéseire.* Történeti Szemle 3. (1914) 435–451.
- 14 Az Eckhart által az IÖG-ben látogatott kurzus tanáraitól, az órák tematikájáról és évfolyamtársairól bővebben ír: *Alphons Lhotsky: Geschichte des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 1854–1954.* (Festgabe für Hundert-Jahr-Feier des Instituts). MIÖG Ergänzungsband XVII. Graz–Köln, 1954. 289–378. Eckhart bécsi szellemi környezetében az IÖG eredeti célkitűzéseinek megfelelően nagy hangsúlyt fektettek az okleveles forráskritikára és a történeti segédtudományokkal való bánás minél jobb elsajátítására.

- 15 Ld. a következő jelzetű önéletrajzát: MTA KK Ms 5614/60.
- 16 *Eckhart Ferenc*: Die glaubwürdigen Orte Ungarns im Mittelalter. Sonderabdruck aus den „Mitteilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung“, IX. Ergänzungsband, 2. Heft. Innsbruck, 1914.
- 17 *Hóman Bálint*: Eckhart, Franz: Die glaubwürdigen Orte Ungarns im Mittelalter. Történeti Szemle 4. (1915) 586–590.; *Áldásy Antal*: Franz Eckhart: Die glaubwürdigen Orte Ungarns im Mittelalter. Századok 51. (1917) 1. 68–74.
- 18 *Eckhart Ferenc*: Julius Szeckfű, A száműzött Rákóczi (Der verbannte Rákóczi). Sonderabdruck aus den „Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung“. 36. Band, 2. Heft. 1915.
- 19 *Eckhart Ferenc*: Szeckfű Gyula 60 éves. Századok 77. (1943) 7–10. 525.
- 20 *Eckhart Ferenc*: A bécsi udvar gazdasági politikája Magyarországon Mária Terézia korában. Bp., 1922.
- 21 *Eckhart Ferenc*: Domanovszky Sándor: A harminczadvám eredete. Budapest, 1916. Történeti Szemle 5. (1916) 121–122.
- 22 *Rudolf Sieghart*: Zolltrennung und Zolleinheit. (Die Geschichte der österreichisch-ungarischen Zwischenzoll-Linie) Wien 1915.; *Heinrich Ritter von Srbik*: Rudolf Sieghart: Zolltrennung und Zolleinheit. Die Geschichte der österreichisch-ungarischen Zwischenzoll-Linie. Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 37. (1916–1917) 141.
- 23 *Eckhart Ferenc*: A közös vámterület történetéről. Századok 49. (1915) 9. 465–478.
- 24 *Eckhart Ferenc*: A szociáldemokrácia az új Ausztriában. Társadalomtudomány (1923). 329–354.; *Eckhart Ferenc*: A pénzügyi talpraállás társadalmi nehézségei Ausztriában. Társadalomtudomány (1924). 1–14.
- 25 *Eckhart F.*: A bécsi udvar gazdasági politikája, i. m. 270–276.
- 26 „A Mária Terézia alatt létrejött vámrendszernek és a korabeli egész magyar gazdasági életnek kimerítő, modern tudományos rajzát adja *Eckhart Ferenc* »A bécsi udvar gazdasági politikája Magyarországon Mária Terézia alatt« [...]» *Szeckfű Gyula*: A magyar állam életrajza 2. kiadás. Bp., 1923. 236.
- 27 *Paulinyi Oszkár*: Eckhart Ferenc: A bécsi udvar gazdasági politikája Magyarországon Mária Terézia korában. Budapest, 1922. Századok (1925) 289–296.
- 28 *Révai József*: Marx és a magyar forradalom. In uő: Marxizmus, népiesség, magyarság. Második kiadás. Bp., 73–126. *Sándor Pál*: Eckhart Ferenc: A bécsi udvar gazdaságpolitikája Magyarországon 1780–1815. Közgazdasági Szemle 6. (1959) 11. 1261–1262.; *Nagy István*: Eckhart Ferenc: A bécsi udvar gazdaságpolitikája Magyarországon 1780–1815. Levéltári Közlemények 30. (1959) 150–152.
- 29 *Eckhart Ferenc*: A bécsi udvar gazdaságpolitikája Magyarországon 1780–1815. Bp., 1958.
- 30 *Berlász Jenő*: Eckhart Ferenc: A bécsi udvar gazdaságpolitikája Magyarországon 1780–1815. Századok 93. (1959) 2–4. 563–567.
- 31 Például nem törekedett egy új Gazdaságtörténelmi Szemle szerkesztői pozíciójára sem: „*Balogh Jenő sohasem tárgyalt velem a Gazd. Tört. Szemlérlől. Csak Navratil [Akos] mondta karácsonykor, hogy a nemzetgazd. bizottság hozzám akar fordulni s ő mondá akkor nekik, hogy várjanak még, míg az én Bpestre való kerülésem eldől. Azóta nem tudok semmit a dologról, mert Balogh-gal nem beszéltem most személyesen. Mint mellékjövedelem, ez igazán nem jöhet komolyan számításba. De ha hozzám fordulnának és én bizonyos feltételeket (tudom. téren) szabhatnék, talán elvállalnám, bár nem tudom, ki írná a cikkeket. Mályusz, Váczy [Péter], Paulinyi, Baráth [Tibor], [ifj. Iványi] Grünwald [Béla] – és kész vagyok. Paul.-ból nehéz valamit kiválaszni, csak a szája jár. A többi is hamarosan cserben hagyáná az embert. Nekem meg nem igen lesz időm ilyen cikkeket írni. Az ember analfabéta ezen a téren: Bécsben (!) Lábáneumban azon a témán dolgozik egy ember, hogy mennyi volt Magyaró. gabonatermelése és annak jövedelme a középkorban. Ilyen témákat ad! Persze egy lépést sem teszek, hogy én szerkeszem a folyóiratot.”* *Eckhart Ferenc* levele Szeckfű Gyulának 1929. március 28-án. ELTE Egyetemi Könyvtárának Kézirattára (ELTE EKK) G628. 27. levél. Az említett „Lábáneum” a Lábán Antal igazgatóságával működő Bécsi Collegium Hungaricum.
- 32 Eckhart történeti programjáról és annak megvalósításáról bővebben: *Törő László Dávid*: „Több szellemtörténetet a jogtörténetbe!” (Eckhart Ferenc törekvései a jog- és alkotmánytörténet modernizálására (1931–1941) Századok 150 (2016) 6. 1407–1450. Eckhart útját a jogtörténeti tanszékig részletesen rekonstruálja: *Schweitzer Gábor*: „A kathedra ügye nem áll rosszul”, avagy Eckhart Ferenc alkotmány- és jogtörténeti tanszékre kerülésének története (1927–1929). In: A katedrán innen és túl. Tanulmányok a jogi felsőoktatás múltjából. Szerk. uő. Pécs, 2011. 149–163.
- 33 *Eckhart Ferenc*: Jog- és alkotmánytörténet. In: A magyar történetírás új útjai. Szerk. Hóman Bálint. Bp., 1931. 269–320.
- 34 A vitáról lásd: *Törő László Dávid*: Az „Eckhart-vita”. (Eckhart Ferenc 1931-es programtanulmányának kortárs visszhangja.) Aetas 31. (2016) 4. 57–77.

- 35 „Vagyis a jog a néplélek lecsapódása. Nem a néplélektől elszakadt, azzal szemben önállóult forma, hanem a néplélek jogi oldalának formája. A jog a népszellem egy darabja! [...] *Elkesen visszhangozzuk tehát Eckhart figyelmeztetését Eckharttal szemben: Több szellemtörténetet a jogtörténetbe!*” Molnár Kálmán: *Alkotmánytörténeti illúzió-e a magyar alkotmány jellegzetes közjogi iránya?* (Reflexiók Eckhart Ferenc: „Jog és alkotmánytörténet” című dolgozatára) Pécs, 1931. 57.
- 36 Eckhart Ferenc: A tudós a válságban. A történetész: Eckhart Ferenc. (Az interjú készítette: Siklós Ferenc). Pesti Napló (1934) május 13. 14.
- 37 Ld. a Tagányi Károly földközösség-elméletére nagyban támaszkodó munkáját az ősiség jogintézményeiről: *Murarik Antal: Az ősiség alapintézményeinek eredete.* (Értekezések Eckhart Ferenc jogtörténeti szemináriumából; 6.) Bp., 1938.
- 38 Bónis György: Hüberiség és rendiség a középkori magyar jogban. Kolozsvár, 1947.
- 39 *Szoika Kamill: A földesúri bíraskodás az Árpádkori Magyarországon.* Bp., 1944.; *Hegedűs Géza: A tegnap alkonya.* Bp., 1987. 82–169.
- 40 *Degré Alajos: A magyar jogtörténetírás a Horthy-korban.* In: *Új: Válogatott jogtörténeti tanulmányok.* Szerk. Mezey Barna. Bp., 2004. 38–57.
- 41 Eckhart Ferenc: A szentkorona-eszme története. Bp., 1941.; *Bartoniék Emma: A magyar királykoronázások története.* Bp., 1938.
- 42 Eckhart Ferenc: Magyar alkotmány- és jogtörténet. Bp., 1946.
- 43 A demokratikus magyar jogfelfogás eszméjét az autoriter rendszerekkel szembeállító közjogászok és Eckhart felfogásában a nemzeti alapú jogtörténet kívánalma mellett a náciellenesség volt az egyetlen párhuzamos vonás. Ld. még a zsidótörvényeket elítélő Molnár Kálmán esetét: *Molnár Kálmán: Életrajzi vázlat (1949–1955).* In: *Alkotmányfejlődésünk útjai.* (Válogatás Molnár Kálmán hátrahagyott írásaiból) Szerk. Kajtár István. Pécs, 2011. 121–155.
- 44 *Egyed István: A mi alkotmányunk.* Bp., 1943.
- 45 Bővebben ld. *Törő László Dávid: „A történetíró is ember és nem tudja magát elvonatkoztatni korától!”: A magyar történetírás konfliktusai Eckhart Ferenc társulati elnöksége idején.* In: *Hét társulati elnök.* Szerk. Szilágyi Adrienn. Bp., 2018. 145–173.
- 46 A szerkesztőségi botrányról: *Pál Lajos: Egy folyóirat a történetész viták keresztjében, Századok (1931–1943).* Századok, 149. (2015) 1. 73–85.
- 47 *Buza János: Levéltárból a katedrára, katedráról a könyvtárba.* (Utószó) In: *Berlász Jenő: Erdélyi jobbágyság – magyar gazdaság.* (Válogatott tanulmányok) Szerk. Buza János – Meyer Dietmar. Bp., 2010. 316–326.
- 48 Berlász szerint a szakszerűség hangoztatásával próbálták „minden nép- és nemzetellenes idegen eszmei-politikai befolyást” elhárítani a folyóirat-tól, ami minden bizonnyal náciellenességet jelentett. *Berlász Jenő: A Századok 1948. évi eredeti kötetéről...* Századok 123. (1989) 3–4. 238–240.
- 49 Eckhart Ferenc: Beköszöntő. Századok 77. (1943) 7–10. 273.
- 50 Eckhart Ferenc: Elnöki megnyitó beszéd. Századok 81. (1947) 1–10. 2.
- 51 Uo. 3.
- 52 Uo. 5.
- 53 Uo. 6.
- 54 *Törő László Dávid: Eckhart Ferenc jobbágysággal kapcsolatos kutatásairól.* Valóság (2018). 9. 62–69.
- 55 *Gaál Jenő* levele Eckhart Ferencnek 1928. április 2-án, 19-én és május 17-én. MTA KK Ms 5616/6–8.
- 56 *Fabinyi Tihamér* levele Eckhart Ferencnek 1942. december 11-én. MTA KK Ms 5616/1.; *Eckhart Ferenc* levele Fabinyi Tihamérnak 1943. január 5-én [Fogalmazvány]. MTA KK Ms 5615/52.
- 57 Ennek külön jelentősége volt még az 1950-es években, amikor a marxista történetírás egyik mestermarratívája az elkanyarodás-elmélet volt. Sinkovits István például később Eckhart szemére vetette, hogy nem foglalt állást egyértelműen az elkanyarodás ténye mellett: *Sinkovics István: Eckhart Ferenc: A földesúri büntetőbíráskodás a XVII. században.* Századok 91. (1957) 1–4. 428–431.
- 58 *Eckhart Ferenc* levele Mályusz Elemérnek 1927. február 12-én. MTA KK Ms 6399/275.
- 59 *Eckhart Ferenc: A földesúri büntetőbíráskodás a XVI–XVII. században.* Bp., 1954.; *Eckhart Ferenc: A bécsi udvar jobbágpolitikája 1761–1790-ig.* Századok 90. (1956) 1–2. 69–125.
- 60 *Eckhart Ferenc: 1848, a szabadság éve.* Bp., 1948.
- 61 *Sándor Pál: Eckhart Ferenc: 1848, a szabadság éve.* Társadalmi Szemle 3. (1948) 8–9. 623–626.
- 62 *Sarlós Márton: A szellemi-történeti irány és a magyar jogtörténetírás.* Jogtudományi közlöny (1956) 2. 87–103.
- 63 *Eckhart Ferenc* felszólalásvázlata Sarlós Márton vádjai ellen. MTA KK Ms 5617/21.
- 64 Bónis György például merészebben vállalta magára a szellemi-történetész címkét, Max Weberre építő szociológiai megközelítése pedig elméletileg megalapozottabb volt. Róla ld.: *Törő László Dávid: Összehasonlító jogtörténet társadalomtörténeti alapokon – Bónis György munkássága.* <http://ujkor.hu/content/osszehasonlito-jogtortenet-tarsadalomtortenet-alapokon-bonis-gyorgy-munkassaga> (Letöltve: 2018-11-26)
- 65 A történetírás „nemzeti jellegének” problémáihoz újabban: *Erős Vilmos: Historiográfia tudás-szociológiai aspektusból* (Setting the Standards. Institutions, Networks and Communities of National Historiography. Eds. Ilaria Porciani,

Jo Tollebeek.) *Klió* 24. (2015) 1. 22–27.; *Gyáni Gábor: The Past as History: National Identity and Historical Consciousness in Modern Europe*. By Stefan Berger, with Christoph Conrad. (Writing the Nation series). *The Hungarian Historical Review* 5. (2016) 2. 377–383. Az értékelésnél megjegyzendő még, hogy Eckhart közjogász ellenfeleinek érvrendszerét alkalmazó értelmezések is jelen vannak az alkotmánytörténeti diskurzusokban. Hollósi Gábor a Szent Korona-tan

gyökereit már az Intelmekben felfedezni véli, az 1931-es Eckhart-vitában szembenálló felekről pedig egyenértékesítő értékelést nyújt. Önálló kutatásokat nélkülöző írása így a public history komolytalanabb változatának megnyilvánulása. *Hollósi Gábor: A magyar történeti alkotmány vitatott darabja. A Szent Korona-tan. Élet és tudomány* 73. (2018) 33. 1039–1041.; *Hollósi Gábor: A Szent Korona-tan. Jelkép vagy fogalom? Rubicon* 29. (2018) 7–8. 114–117.

